

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתקד

ערב שבת קודש

חג הפסח

י"ד בניסן ה'תשע"ב

יוצא לאור עלידי

מכון ליובאוויטש שעליד

צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

י"ד בניסן ה'תשע"ב - כ"א בניסן ה'תשע"ב

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י"ד בניסן	הל' מילה פרק ב-ג. סדר תפלות כל השנה. נהגו העם.. ימלוך עלינו וכו'.	הל' תלמוד תורה פרק ו.	מ"ע רטו. ספר משנה תורה סוף ספר אהבה: סדר תפלות כל השנה. נהגו העם.. ימלוך עלינו וכו'.
ש"ק	ט"ו בניסן	נוסח ברכות התפלה וסידורן. (א) ברוך אתה.. נוסח הוידוי.. עושה שלום וכו'.	פרק ז.	שם: נוסח ברכות התפלה וסידורן. (א) ברוך אתה.. נוסח הוידוי.. עושה שלום וכו'.
א'	ט"ז בניסן	נוסח ברכת המזון. ברוך אתה.. אשיש בי"י. נחלתי עדותיך וגו'. ספר זמנים והוא ספר שלישי.. הל' שבת.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	הל' עבודת כוכבים וחקותיהם.. בפרקים אלו. פרק א.	שם: נוסח ברכת המזון. ברוך אתה.. אשיש בי"י. מ"ע קנד.
ב'	י"ז בניסן	פרק ג-ה.	פרק ב.	מ"ע קנד.
ג'	י"ח בניסן	פרק ו-ח.	פרק ג.	מל"ת שכ.
ד'	י"ט בניסן	פרק ט-יא.	פרק ד.	מל"ת שכ.
ה'	כ' בניסן	פרק יב-יד.	פרק ה.	מל"ת שכב.
ו'	כ"א בניסן	פרק טו-יז.	פרק ו.	מל"ת שכב.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זמן ק"ש	זריחה החמה	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה							
ו', י"ד בניסן	4.19	5.09	5.32	9.31	6.30	12.43	1.15	7.03.7	7.28
ש"ק, ט"ו בניסן	4.17	5.08	5.30	9.31	6.29	12.43	1.15	7.04.4	7.29
א', ט"ז בניסן	4.16	5.07	5.29	9.30	6.28	12.43	1.15	7.05.0	7.30
ב', י"ז בניסן	4.14	5.05	5.28	9.29	6.26	12.43	1.15	7.05.7	7.30
ג', י"ח בניסן	4.12	5.04	5.26	9.28	6.25	12.42	1.14	7.06.4	7.31
ד', י"ט בניסן	4.11	5.02	5.25	9.28	6.24	12.42	1.14	7.07.1	7.32
ה', כ' בניסן	4.09	5.01	5.24	9.27	6.23	12.42	1.14	7.07.8	7.32
ו', כ"א בניסן	4.08	5.00	5.22	9.26	6.21	12.42	1.14	7.08.5	7.33

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם). שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש
חג הפסח	6:26	7:40	6:42	7:42	6:33	7:42	6:44	7:42
שש"פ	6:31	-	6:46	-	6:38	-	6:48	-
שמיני	6:31	7:45	6:47	7:48	6:38	7:48	6:48	7:47

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474 אינטרנט:

לצאת מ'מצרים' ומגבלות השכל

מה "אכלו" אבותינו במצרים, ומדוע זה היה "לחמא עניא"? • במצב של 'עניות' לא ייתכן בירור הניצוצות אלא על-ידי המשכה ממקום נעלה שלמעלה מהשתלשלות; והכלי לכך הוא עבודת הביטול, "לחמא עניא" • כל עניין הגלות אינו אלא בשביל בירור הניצוצות • גם "חכמים" "נבונים" ו"יודעים" – מצווה עליהם לספר ו'לצאת' למעלה מהגבלות השכל • ומדוע מסתיימות כל ה"טובות" בעניין כפרת עוונות? * משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

דכל מעשיהם בעושר ובשררה⁽⁴⁾, והיינו, שגם את ה"בהמה", נפש הבהמית, היו משקין ב"כוס של זהב" (שלא נברא זהב אלא בשביל בית המקדש⁽⁵⁾), שהוא עניין הרצוא וכלות הנפש, כידוע⁶ בעניין מעלת הזהב על הכסף.

וזהו ש"הא לחמא עניא" הוא הקדמה ל"אכלו אבהתנא בארעא דמצרים" – הקדמה שמבארת גודל מעלת הביירוים שהיו במצרים:

עצם עניין בירור הניצוצות, אינו חידוש כל כך, שהרי עניין זה ישנו בכל זמן; החידוש הוא – שבדרך כלל הסדר הוא שבירור הניצוצות הוא מצד גילוי אור (שהוא עניין העשירות), ואילו בגלות מצרים היה מעמד ומצב של "לחמא עניא", דהיינו שכל העניינים והצרכים (שנכללים ב"לחם" שכולל כל צרכי האדם, כמו שכתוב⁷ "עבד לחם

א. "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים":

כ"ק מו"ח אדמו"ר פירש פעם¹: "די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים" – אבותינו אכלו וביירו את כל הניצוצות שבמצרים.

אך על-פי זה אינו מובן: מהי ההקדמה לזה בתיבות "הא לחמא עניא"? וביאור העניין:

עניות – מורה על היפך הקדושה, שהרי קדושה היא עשירות, ו"אין עניות במקום עשירות"².

ואין הכוונה שעניין העשירות נרגש רק בנפש האלקית, אלא שנרגש גם בנפש הבהמית. וכפי שמצינו בגמרא² בפירוש דברי המשנה³ "השקו את התמיד בכוס של זהב", "אמר רבא גוזמא", ומסיק "התם לא, אין עניות במקום עשירות" ("ולא גוזמא,

(4) מפרש בגמרא תמיד שם.

(5) ב"ר פט"ז, ב. שמו"ר רפל"ה.

(6) ראה תניא פ"ג. ובכ"מ.

(7) דניאל ה, א. וראה פרש"י ויצא לא, נד. ויקרא ג, יא. אמור כא, יז.

(1) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תש"ח בתחלתה (סה"ש תש"ח ע' 204).

(2) תמיד כט, א. וש"נ.

(3) שם ל, סע"א.

בירור בלבד, אלא גם) עליית הניצוצות לקדושה, שנעשית בשעת היציאה לחירות דווקא, כשבני ישראל נעשים "בני חורין".

* * *

ג. "ואפילו כולנו חכמים . . מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובה":

לכאורה אינו מובן: מהו החידוש ש"אפילו כולנו חכמים כו' מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים" – מהיכא תיתי לפטור "חכמים" מסיפור יציאת מצרים?! – מצות סיפור יציאת מצרים היא מצוה ככל המצוות, ובודאי שלא שייך לומר בדרך חידוש "ואפילו כולנו חכמים כו' חייבים אנו להניח תפילין" וכיצא בזה!

בשלמא אילו היה מדובר אודות מצות תלמוד תורה שעניינה ידיעה – אזי היה חידוש בדבר, ש"אפילו כולנו חכמים כו'" מצוה עלינו לתלמוד תורה; אבל מצות סיפור יציאת מצרים היא מצוה שבדיבור, כמו מצות קריאת שמע וברכות, ומהיכא תיתי לפטור ממצוה זו במצב ש"כולנו חכמים"? וביותר אינו מובן לפי הדעה (באחד התירושים בעניין החידוש שבמצות סיפור יציאת מצרים בליל חג הפסח לגבי מצות זכירת יציאת מצרים כל ימות השנה)¹⁴ שבכל ימות השנה יוצאים ידי חובה בזכירה בעלמא (בפרשה שלישית של קריאת שמע ובברכת אמת ויציב), ועד שיש דעה¹⁵ שבכל ימות השנה יוצאים גם במחשבה, ואילו בליל חג הפסח המצוה היא לספר ביציאת מצרים דווקא, ולהרבות בזה עד ש"הגיע זמן קריאת שמע של שחרית":

בשלמא אילו היה מדובר אודות מצות זכירת יציאת מצרים שבכל יום, שעניינה הוא זכירה בלבד – היה מקום לומר שאלו היודעים בלאו הכי אודות יציאת מצרים פטורים מזכירה זו; אבל כשמדובר אודות מצות סיפור יציאת מצרים,

רב"ה) היו באופן של עניות שהוא הפך הקדושה, ואף-על-פי-כן, "אכלו אבהתנא בארעא דמצרים", שביררו את כל הניצוצות.

וטעם הדבר – כיון שהאיר אור שלמעלה מהשתלשלות ולמעלה מהגבלות, ומצד אור זה אין שום הגבלות – "לילה כיום יאיר", ולכן גם במצב של "לחמא עניא" היה עניין "אכלו אבהתנא בארעא דמצרים".

והכלי לקבלת אור זה הוא על-ידי העבודה ב"לחמא עניא" כפשוטו, שהוא עניין המצה, שמורה על הביטול, כידוע⁸ (ואף שביציאת מצרים היתה המשכה זו רק לאחר חצות, הרי מבואר בלקוטי-תורה⁹, שבזמן הזה, על-ידי אכילת המצה שקודם חצות נעשים גם העניינים שלאחר חצות).

ב. זוהי גם ההוראה לזמננו:

כשם שגלות מצרים היתה בשביל בירור הניצוצות, כן הוא בשאר הגלויות, שתכליתן אינה כדי לייגע את בני-ישראל ("מאטערן אַ איד") חס-שלום, אלא בשביל בירור הניצוצות¹⁰.

ומה גם שלאמיתו של דבר, הנה בזמן הזה, לאחרי מתן-תורה, לא שייך כל עניין הגלות, שהרי "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה"¹¹. ומה שישנו עניין הגלות עתה הרי זה רק בשביל בירור הניצוצות.

ועל-ידי עבודת הביטול ניתן הכוח לברר את הניצוצות בכל מעמד ומצב, ואפילו כשנמצאים במצב של "לחמא עניא", שכל העניינים הם בבחינת עניות, הנה גם אז ניתן הכוח לברר את הניצוצות, ששורשם מבחינת "בנה הגדול"¹², ועל-ידי זה יוצאים מן הגלות "ברכוש גדול"¹³.

וזוהו גם מה שכתוב בסיום הפסקא: "לשנה הבאה בני חורין" – כי, אף שעבודת בירור הניצוצות היא בזמן הגלות דווקא (שבשביל זה צריך להיות כל עניין הגלות, כנ"ל), הרי התכלית היא שיהיה (לא

(8) לקו"ת צו יג, ג. ובכ"מ.

(9) שם יד, א.

(10) ראה גם תו"מ חכ"ג ס"ע 136.

(11) אבות פ"ו מ"ב.

(12) תולדות כו, טו. וראה תו"א בשלח סא, ב. ובכ"מ.

(13) לך לך טו, יד.

(14) ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' טו (פיסקא "מצוה

עלינו" בתירוץ הב'). אנציק' תלמודית ערך הגדה ס"א (כרך

ח ע' קעח). וש"נ.

(15) ראה הגש"פ שם (בתירוץ הא'). אנציק' שם. וש"נ.

שבמדרגה זו אין בחינת מיצר הגרון. אמנם, לכאורה יש מקום לומר, שמספיקה גם עבודה שעל־פי טעם־ודעת, אלא, שצריכים להבטיח שאור השכל יורגש בלב, ועל־ידי זה יהיו נפטרים מהרע, שהרי "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות"¹⁹, אבל מי שיש בו הידיעה כדכעי, עד שמאיר גם בלבו, אינו בא לידי רע.

וכיון שכן, יש מקום לומר, שאלו שהם "חכמים" ו"נבונים" ו"ודעים", שמאירים אצלם כל חלקי השכל, חכמה בינה ודעת, ואין להם טמטום הלב, אלא אור השכל מאיר אצלם גם בלב, ובמילא אינם

שהיא מצוה שבדיבור דווקא – מהו החידוש בכך ש"אפילו כולנו חכמים" חייבים במצוה זו?! וכן צריך להבין בסיום הפיסקה: "כל המרבה לספר כו", שהוא עניין שלא מצינו דוגמתו בשאר מצוות – ולדוגמא: במצות נטילת לולב – "מדאגבהיה נפק ביה"¹⁶, ומכאן ואילך אין מצוה בדבר כלל; ויש מצוות שקיומן נמשך גם לאחר העשייה, וכמו מצות תפילין (ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין"¹⁷), אבל, גם אם יושב כל היום כולו בתפילין אין זה חשיב "מרבה", אלא הכול מצטרף להנחת התפילין ברגע הראשון (ועל דרך זה במצות ישיבת סוכה וכיוצא־בזה). ומדוע דווקא

כשם שגלות מצרים היתה בשביל בירור הניצוצות, כן הוא בשאר הגלויות, שתכליתן אינה כדי לייגע את בני־ישראל חס־ושלום, אלא בשביל בירור הניצוצות

צריכים להתיירא מהרע כלל, להיותם למעלה לגמרי מכל עניין של רע (על דרך הידוע²⁰ ש"לפני נשמות הגבוהות כמו רשב" לא נחרב הבית כלל") – יהיו פטורים מסיפור יציאת מצרים, כיון שעבורם מספקת גם עבודה שעל־פי טעם־ודעת. וזהו החידוש ש"אפילו כולנו חכמים כו' מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים" – שגם אצלם צריכה להיות העבודה של הסיפור ביציאת מצרים, עבודה שלמעלה מטעם־ודעת.

ומביא ראיה לדבר – "וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח":

"מרבה" – פירושו עניין של בלי־גבול, למעלה ממדידת השכל. ומזה מוכח שצריך להיות עניין שלמעלה מידיעה, כי, בשביל הידיעה, די בזכירה בלבד, כמו בכל השנה (כנ"ל); ואילו עניין "כל המרבה כו" הוא בגלל שצריך להיות ריבוי שלמעלה מטעם־ודעת, ולכן החיוב הוא גם כאשר "כולנו חכמים כו".

במצות סיפור יציאת מצרים ישנו העניין של "כל המרבה כו"?

ד. וביאור העניין:

"מצרים" – הוא עניין מיצר הגרון המפסיק בין המוח והלב¹⁸. ואין הכוונה שמפסיק לגמרי, שהרי מעט אור נמשך גם על־ידי המיצר, אלא, שהוא אור מצומצם, ולכן, כאשר ישנו טמטום הלב, אזי האור המצומצם אינו פועל פעולתו.

כלומר: כאשר האור נמשך שלא על־ידי מיצר הגרון, שזוהי ההמשכה שמצד פנימיות השכל, ששם אין בחינת מיצר הגרון – אזי נמשך אור רב, ולכן אפילו כאשר הלב הוא מטומטם, פועל בו האור ומבטל את טמטום הלב; אבל כאשר האור נמשך על־ידי מיצר הגרון – אזי כאשר ישנו טמטום הלב, אין האור פועל פעולתו.

ועל זה צריכה להיות העבודה בסיפור ביציאת מצרים – להמשיך האור שלמעלה מטעם ודעת,

¹⁶ (סוכה מב, א.

¹⁷ קידושין לה, א. וש"נ.

¹⁸ (ראה תו"א וארא נח, ב. ובכ"מ.

¹⁹ (סוטה ג, א.

²⁰ (פלא הרמון שמות ע' ז (בשם אדה"ז).

ביראה ואהבה בתענוגים. . הוא דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו" ("יש מי שאוהב"²⁷), שגם עניין זה הוא בגדר "עוון", וצריך להסירו, שזהו אמיתית עניין התשובה - "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"²⁸.

וזהו גם הדיוק "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" - לא "הוי", אלא "אלקים" שזהו שם אלקים שלמעלה משם הוי', בחינת העלם העצמי, ועל דרך מה שכתוב²⁹ "ויתן לך האלקים" דווקא. וזהו שמסיים "לכפר על כל עוונותינו":

בתחילה מדובר בעניין מעלת הצדיקים, ומונה בזה כל המעלות כו', עד "ובנה לנו את בית הבחירה", הגילוי בבית המקדש.

אמנם, אף שהגילוי בבית המקדש הוא גילוי נעלה ביותר, עד לגילוי בקודש הקדשים שנקרא בשם "חדר המטות"³⁰ - מכל מקום, כל זה הוא בגדר "יש מי שאוהב", ולכן צריך "לכפר על כל עוונותינו" - שהוא עניין התשובה להסיר את הישות שבבחינת "יש מי שאוהב".

ועל-פי זה יובן גם מה שכתוב בסיום ההגדה "לשנה הבאה בירושלים" - שעניין "ירושלים" הוא (לא שלימות האהבה, אלא) שלימות היראה³¹, בחינת יראה וביטול דווקא, שהוא תוכן עניין התשובה.

ועניין הסרת הישות ש"יש מי שאוהב" ("לכפר על כל עוונותינו") נעשה על-ידי "ובנה לנו את בית הבחירה" - בנין בית המקדש השלישי על-ידי משיח צדקנו, שיתגלה בקרוב, נשמה בגוף, במהרה ממש, בעגלא דידן.

(ליל ב' דחג הפסח ה'תשכ"א.

תורת מנחם כרך ל ע' 220-224, 233-234)

ה. וממשיך ומביא ראייה נוספת - "מעשה ברבי אליעזר כו' ורבי אלעזר בן עזריה כו'":

דעת רבי אליעזר ורבי אלעזר בן עזריה היא²¹ שהפסח אינו נאכל אלא עד חצות, ובמילא מוכן שגם המצה והמרור - שאכילתם היא בשעת הפסח, כמו שכתוב²² "על מצות ומרורים יאכלוהו" - צריכים להיות נאכלים עד חצות בלבד.

ואף-על-פי-כן, היו מספרים ביציאת מצרים "כל אותו הלילה עד שבאו כו' הגיע זמן קריאת-שמע של שחרית"²³.

ומכאן ראייה שמצות הסיפור ביציאת מצרים אינה רק כדי לצאת מן הרע, שהרי לאחר חצות כבר נפעלו כל העניינים של פסח מצה ומרור כו', ואף-על-פי-כן אין זה מספיק, אלא עדיין צריך להיות הסיפור ביציאת מצרים, שהוא עניין היציאה מהגבלות השכל.

* * *

ו. ...יש לבאר גם סיום הפיסקא - "ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו":

לכאורה אינו מוכן: לאחר כל המעלות שנמנו בפסקה זו - היו צריכים לסיים בעיקר מעלתו של בית המקדש, שהיה בו גילוי אלקות (כמו שכתוב²⁴ "יראה כל זכורך גו'"), ומדוע מסיימים בעניין של כפרת עוונות!?

וביאור העניין - על-פי המבואר [לעיל] במאמר שישנו גם עניין ה"עוונות" בדקות דדקות, עוון מלשון עיוות ועיקום, החל מעצם עניין ירידת הנשמה למטה, שאף ש"על כרחך אתה חי"²⁵, הרי זה בכל זאת עניין של עיוות ועיקום. ובפרט על-פי המבואר בתניא²⁶ שאפילו "צדיק גמור עובד ה'

(21) פסחים קכ, ב. מכילתא ס"פ בא.

(22) בהעלותך ט, יא.

(23) ראה גם הגש"פ שם ע' טז (פיסקא "כל אותו הלילה"). וש"ג.

(24) משפטים כג, יז. תשא לד, כג. פ' ראה טז, טז. וראה חגיגה ב, א ובפרש"י.

(25) אבות ספ"ד.

(26) פל"ה (מד, סע"א ואילך). וראה שם פל"ז (מת, סע"א ואילך).

(27) תו"א ויקהל (בהוספות) קיד, ד. ובכ"מ.

(28) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האינינו. ובכ"מ.

(29) תולדות כז, כח. וראה סד"ה ויתן לך האלקים תרס"ו (המשך תרס"ז ע' צג).

(30) מלכים ב יא, ב ובפרש"י.

(31) ראה לקו"ת ראה כט, ד. דרושי ר"ה ס, ב. שה"ש ו, ג. ובכ"מ.

מוכנים לצאת מן הגלות!

להזדרז בעבודה

...עניין "מתניכם חגורים וגו'" בנוגע לכל בני ישראל – שכל אחד ואחד מישראל עומד מוכן ומזומן ל"שליחות" היציאה מן הגלות אל הגאולה, ובאופן גלוי לעין כל, עד שאפילו שבעים אומות העולם – שגם ביחס אליהם יקויים היעוד "והיתה לה' המלוכה" – רואים שכל אחד ואחד מישראל הוא "שליח" של עצמות ומהות, "מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו", שנמצא יחד עם כל אחד ואחד בצרת הגלות, "עמו אנכי בצרה", ותיכף ומיד "וגאלם", מכיוון שכבר "דאלאי [=קץ ל] גלות"...

ולכן יש להדגיש עוד הפעם את הזריזות המיוחדת בנוגע לסיום העבודה של רגעי הגלות האחרונים, ולדעת שכל זה אינו אלא הכנה לעבודה אחרת לגמרי [. . .] שאז תהיה העלייה האמיתית, שלא בערך לכל ענייני עליות וירידות כו'.

(התוועדות ה'תשמ"ח כרך ג, עמ' 76-77)

לא קימעה קימעה

הקב"ה הבטיח בתורתו ש"קץ שם לחושך"... וכפי שפסקה הגמרא ש"כלו כל הקיצין"... וכפי ש"ק מו"ח אדמו"ר אומר, ש"הנה זה עומד אחר כולנו"... ושנים רבות לפני כן לא נותר אלא מה שצריך היה "לצחצח את הכפתורים"... הרי דבר פשוט שה"אב מברך"... ופודה את בנו בכורו מהגלות.

אצל יהודים עניין של גאולה... היא עצמה גם כן מצווה... הרי זהו כפי שהרמב"ם כלל בהקדמתו לפרק חלק בפירוש המשניות... שביאת המשיח היא גם עיקר... והגאולה היא כפסקי דין הרמב"ם ש"מיד הן נגאלין", לא קימעה קימעה, לא שיבקשו את רשותו של אחשורוש, ולא ישאלו אצל מי שיהיה... אז יהיה "יום השם הגדול והנורא"... והוא יבוא ויגאלנו...

[וכפי המובא בדרושי אדמו"ר האמצעי שחבלי משיח... כבר היו... במידה... וכביכול למעלה מן המידה...] וזה ירד עד הנאת גוף, וגוף בריא ושלם, והיציאה מגלות באופן של נגאלין מיד, עלידי דוד מלכא משיחא, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש למטה מעשרה טפחים.

(קטעים מתורגמים משיחת י"א ניסן תשכ"ב, הנחה בלתי מוגה. השיחה נקטעה בבכיות עצומות)

עלידי פעולה בזמן הזה – "השתא הכא"...

...כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו תבע וזעק שיש לדבר ולפעול בחיזוק האמונה בביאת המשיח (שזהו חיוב הנכלל ב"אני מאמין"). ולכאורה קשה: לשם מה יש לפעול בעניין זה, הרי ממה נפשך כבר אמרו חז"ל: "זכו – אחישנה, לא זכו – בעתה", וממילא בעיתה יהיה אף אם לא זכו!?

אך העניין הוא, שמהו מוכרחים לעשות – בדומה למה שכתב אדמו"ר הזקן כי דבר-מה צריכים לעשות כדי שהדבר יוכל לחזור בפנימיות!...

זהו גם העניין שעל-ידי עבודה בעניין ד"השתא הכא", מגיעים אחר-כך למצב של "לשנה הבאה בארעא דישראל".

(משיחת ליל ב' דחג הפסח תשכ"ז, שיחות קודש תשכ"ז כרך ב, עמוד 41)

מיכלא דמהימנותא ומיכלא דאסוותא

הרבי התעניין אצל ילדים לקראת הפסח אם ישאלו את ארבע הקושיות * בדבר נסיעה לפני החג – יש להיוועץ באשה • סגולת המצה מהרבי למתי תוקפה? • מדוע נשים עובדות קשה כל-כך בהכנות לפסח? • מה הרבי הוסיף ב'הגדה' שלו, כדי ליישב עניין תמוה בעניין הרוחני של המצות ודרגתן על-פי קבלה? • ומה אמר לחסיד-הרופא על הרפואה 'הכפולה' שבמצות

מכתב אחר של הרבי, לילדה מארץ-הקודש (אגרות-קודש כרך כט עמ' קלג"ד):

תשואות-חן עבור מכתבך היפה, יפה בתוכנו וגם בצורתו וקישוטיו הנחמדים.
כיון שאת כותבת שאת מתכוננת לקראת חג האביב, חג הפסח, בודאי יודעת את ההגדה של פסח והמדובר בה על דבר ארבעה בנים, אחד חכם וכו'. ופשוט שגם בנות בכלל, ובלי ספק משתדלת את להיות בת חכמה, כיאות לבת אמותינו שרה רבקה רחל ולאה אשר בנו את בית ישראל.
ויהי רצון שתצליחי בזה ותהיי מקור לא אכזב לנחת אמיתי להוריך שי'...
- בברכה לחג הפסח כשר ושמח.

האם ידע האב מה לענות

הנה פנינים מ'תשורה' (וויכנין ח' אדר ה'תשנ"ט עמ' לו) הקשורים לחג הפסח המתקרב:
ביום שלישי, כ' באדר-שני תשמ"ט, במהלך

בן חכם ובת חכמה

במכתב שהרבי כתב לילד [יוסף יצחק צאלער] כג מציריך, בי"ב ניסן תשכ"ד (אגרות-קודש כרך כג עמ' קנה"ו) נאמר:

...בוודאי למדת כבר פירוש ההגדה של פסח, וגם תשאל הארבע קושיות ד'מה נשתנה', ועל-ידי לימוד האמור והנהגה האמורה, תיכנס בסוג דבן חכם, לנחת רוח הוריך שי' וכשתרצה באמת תצליח בכל האמור..."

את תחילתו של המכתב פתח הרבי כך:
שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבך מיום ה' ניסן, והתקווה אשר מתקדם אתה בלימוד וגם בהנהגה, לימוד תורתנו תורת חיים והלימוד מביא לידי מעשה, קיום מצותיה והנהגה האמורה, וכן... [כנ"ל].

הרבי חתם את מכתבו "בברכה לבשורות טובות בכל האמור ולחג שמח".
עשר שנים אחר-כך (תשל"ד) מוצאים אנו

אחר־כך הכריזו לפתע ברמקול שמכיוון שנוצרו בעיות טכניות, ייאלצו להתעכב באותה עיר, אולם על הנוסעים נאסר לרדת.

כאשר הגיעו לאותה עיר הפציר השליח שיאפשרו לו לצאת, גם במחיר ויתור על המשך הנסיעה באותו מטוס. לבסוף איפשרו לו והוא יצא. בנמל התעופה ניגש אליו יהודי ושאל אותו: האם יש לך למסור דבר־מה מהרב שניאורסון? והשליח מסר לו את המצות [...].

מצות ל'סדרים' עם עולי רוסיה

מצו[רף] ב[זה] לצדקה שם

וכל המברך מתברך כו'

אזכיר ע[ל] הצ[יון] לכ[ל] ה[נזכר] ל[עיל]

מצו[רף] ב[זה] לסדרים הנ"ל שמורה.

מענה זה של הרבי ניתן לאחד השלוחים באירופה (כנראה להרה"ח שלום בער פרידמן ז"ל), וככל הנראה מדובר ב'סדרים' אשר ארגן כמשך מספר שנים עם עולי רוסיה ומנצח עליהם.

אורות וכלים ב'קערה'...

בג' של חול'המועד פסח תשט"ו (אגרות קודש כרך כא עמ' רצג) כתב הרבי להרה"ג הרה"ח ר' מנחם זאב הלוי גרינגלאס, משפיע ישיבת תומכי תמימים במונטריאול – שעמד בקשר עם הרה"צ המקובל איש ירושלים רבי ישעיה־אשר־זעליג מרגליות בענייני דא"ח [ראה בספר 'שמן ששון מחבריך' לרש"ד הלוי וולפא עמ' 56 ואילך; ולאחרונה בספר 'ליקוטי סיפורי התוועדות' הוצאת חזק תשע"ב]:

בודאי ראה ההוספה להגדה של פסח ובה העתק דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר, בהנוגע להמצות וששת המינים שעליהם, וכוונתי במה שכתבתי שם אודות המתלבטים בזה גם להשו"ת הנדפס בספר כחו דר' אליעזר ברשב"י. ואולי כדאי להודיע על דבר זה להמחבר – כיון שהתירוץ המובא בשו"ת הנ"ל הרי, במחילת כבוד תורתו, אינו מתקבל.
פירוש הדברים:

יחידות לתומכי 'מחנה ישראל' ובני משפחותיהם שי', נשאלו כמה ילדים שעברו לפני הרבי על־ידו, אם ישאלו בליל הסדר את 'מה נשתנה'. אחד הילדים ענה בחיוב, ואז פנה הרבי לאביו של הילד ושאל: "ולך יהיה מה לענות לו?"...

באותה הזדמנות שאל אחד הגבירים את הרבי אם ייסע למקום מסויים לרגל עסקים שרצה לערוך שם. הרבי השיב כי הדבר כדאי אלא שיתיעץ ברעייתו – אם לנסוע לפני פסח או אחר־כך. הגביר שאל: לומר לרעייתי שהרבי העניק הסכמתו לנסיעה.

הרבי: כן, אבל תאמר שאמרתי לך להיוועץ בה אם לנסוע לפני פסח או אחרי פסח.

בהזדמנות מסויימת (שם עמ' כה) הוצגה לפני הרבי שאלה בשם אשה שעבדה בבית אימו הרבנית הצדקת מרת חנה ע"ה, מדוע נגזר על הנשים לעמוד כליכך קשה בהכנות לחג־הפסח. תוכן מענה הרבי היה כי כנגד זה ניתנה לגברים מצוות הנחת תפילין בכל ימי החול.

מצה – לכל השנה...

פעם – סיפר המשפיע הרב מנחם זאב הלוי גרינגלאס ז"ל – כאשר הרבי חילק מצות, נתן הרבי לאחד מצה וביקש שימסרנה לאדם המתגורר בעירו. הלה השיב לרבי שיחזור לעירו רק אחר הפסח, ולא יהיה סיפק בידו לבצע את השליחות. נענה הרבי ואמר: מצה זו טובה גם־כן אחר הפסח ('ליקוטי סיפורי התוועדות' עמ' 347).

שליחות נסתרת

ברשימת אחד התמימים מופיע הסיפור הבא: פעם הגיע אחד השלוחים ל־770 בחודש ניסן. הרב חודקוב אמר לו שיקבל כמה מצות מהרבי, ובשובו יעבור דרך עיר מסויימת, ושם ימסור מצה או שתיים ליהודי מסויים – הרב חזקוב לא נקב בשמו – והשליח הסכים. בהיותו על המטוס בדרך חזור, נזכר השליח פתאום בבקשה ומיהר להתעניין אם עוצרים באותו מקום. הוא נענה בשלילה. השליח נבהל, שהרי קיבל עליו את השליחות.

כמה ענינים כנ"ל.. יעויין במאורי אור קהלת יעקב וכו' בערכם..

מדי שנה, בחול המועד פסח, היה החסיד ר' זלמן גוראריה זוכה לקבל כמה מצות שלמות של הרבי, שהרבנית ע"ה הייתה מעבירה לו, בIODעה את החביבות הרבה שייחס למצות האלה.

מצה ורפואה – גם למטופלים

בכל ערב פסח – במשך כל השנים – היה הרבי נותן מצה שלמה לרה"ח ר' אברהם אבא הרפא זליגסון (שזכה לשמש כרופא פרטי בבית הרב), באומרו שמצה היא מיכלא דאסוותא ומיכלא דמיהמנותא. בכמה שנים הוסיף לומר שזוהו גם בשביל 'פציינטיס' [=הזקוקים לרפואה]. פעם אמר לו לבוא גם בליל שני. בשנים האחרונות היה הרבי נותן לו מצה שלמה וגם פרוסה (תולדות ר' אברהם הרפא' עמ' 115).

בשנות תשל"ה ערך הד"ר זליגסון "רשימת כללי הרפואות בפסח", ובהודיעו על כך לרבי הורה הרבי להדפיסה (הרשימה נדפסה בספר הנ"ל עמ' 204-210 בלשון הקודש).

מרשימותיו של בנו הרב מיכאל אהרן זליגסון: במשך כל השנים זכה אבי לקבל מצה שלימה מכ"ק אדמו"ר. בהזדמנות אחת (ערב פסח תשל"ד-ה לערך) אמר לו הרבי שיבוא בלילה השני שוב כדי לקבל (עוד) מצה.

בלילה השני, בעת שבא לקבל את המצה, אמרשאל אבי את הרבי, כי אכן מבואר שהלילה הראשון של חג הפסח הוא מיכלא דמיהמנותא והלילה השני הוא מיכלא דאסוותא (ראה "היום יום" – ט"ו ניסן).

להערתו הגיב הרבי: בעצם הנה ב' הלילות הם (גם) מיכלא דאסוותא.

(הדברים פורסמו ב'הערות וביאורים' אוהלי תורה ניריורק גיליון תריח (ש"פ משפטים תשנ"ב) עמ' 38).

הרבי בהגדתו הוסיף קטע משיחות כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ (מפסח תרח"ץ) בשם אביו אדמו"ר מהורש"ב נ"ע: "המצות – רומזים לכלים, מה שמניחים על המצות – לאורות. ולכן נוהגים לקחת מצות כפופות – בית קיבול, שזהו עניין כלי האמיתי".

והרבי שילב "הערה מהמלקט" ובו כתב בין השאר:

"על-פי הנ"ל שהמצות – כלים וששת המינים – אורות, יש לבאר גם כן מה שרבים נתחבטו להבין הסדר שהמינים צריכים להיות מונחים על המצות דווקא כו'".

הרבי גילה אפוא, שאת הקטע המסויים הוסיף גם בשל הדיון המופיע בספרו של הרב מרגליות. שם נדפסו דיונים וביאורים מהרב מרגליות עצמו וכן מהרב חיים אליעזר שפירא בעל המנחת אלעזר ממונקאטש זצ"ל, בנושא. אולם הרבי טען שביאוריהם אינם מתקבלים.

כשנמסרו דברי הרבי לרב מרגליות הקשה קצת בחריפות ש"מפורש איתא בכתבי האריז"ל, כי המצות הן מוחין דאבא ולא כלים". הרבי השיבו (אגרות קודש כרך יא עמ' קס"ז) כי "אין לזה הבנה", שהרי בחסידות עצמה (לקוטי תורה, סידור עם דא"ח, דרך מצוותיך) הובאו דברים אלו ועם זאת אמרו רבותינו שהמצות רומזות לכלים, ומכאן בהכרח שאין בזה כל סתירה. בהמשך כתב: ובאמת אין הבנה לקושייתו של הנ"ל: א) במוחין דאבא עצמן הרי ישנם אורות וכלים. ב) המצות, כמו כל עניני התורה והמצוה, רומזים לכמה ענינים בבת אחת. והרי ידוע שהמצות הם מוחין דאבא, ובכל זאת הם גם כנגד האבות, היינו כנגד חג"ת [חסד גבורה תפארת = מדות], וביחד עם זה הרי הם במלכות לחם עוני כו' וכו', כמובא בכתבי האריז"ל, ואפילו בוהר וביתיקוני זוהר'.

והוא הדין ל[גבין] מה שכתב הנ"ל שאין מקור בכתבי האריז"ל לומר שמה שמניחים על המצות – רומז לאורות – הוא גם כן כנוכר לעיל: א) בהענינים הנרמזים בשם הדברים שמניחים על המצות ישנם הן אורות והן כלים. ב) גם בששת דברים אלו נרמזים

חג הפסח

'חִיפְזוֹן' ו'יָד רַמָּה'

בגאולת מצרים אנו מוצאים דבר והיפוכו. מצד אחד היתה יציאת מצרים בחיפזון, "ואכלתם אותם בחיפזון", "כי ברח העם". מאידך גיסא, מלך־מלכי־המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו נגלה עליהם וגאלם, "ביד רמה", גאולה שלמה; ומיד לאחר היציאה ממצרים הוקפו בענני כבוד ולא נחפזו עוד. העניין הוא: כאשר יש חשש מפני הרע, חובה 'לברוח' מיד. כך אמנם נהגו בני־ישראל ברגע שאך ניתנה להם ההזדמנות להשתחרר מרוע מצרים. ועם זה יש לנהוג באופן של 'יד רמה' בכל ענייני טוב וקדושה. ואף שגם ב'עשה טוב' דרושה זריזות, שהרי "מצווה הבאה לידך אל תחמיצנה" – אין הדבר דומה למידת החיפזון שבה עלינו לנקוט בברחנו מפני הרע.

(ממכתב ראש־חודש ניסן תשמ"ו)

כימי צאתך מארץ מצרים

יש דמיון מסויים בין גאולת מצרים לגאולה העתידה, כנאמר, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". כמורכן אמרו חז"ל, "בניסן נגאלו, ובניסן עתידין להיגאל". הנה כמה נקודות משותפות לשתי הגאולות. גאולת כל העם: כשם שביציאת מצרים לא נותר אף יהודי מאחור, כן גם בגאולה העתידה, לא יישאר אף יהודי בגלות.

ציבור אחד: ביציאת מצרים הודגש היות כל היהודים עם אחד וציבור אחד – "בעצם היום הזה יצאו כל צבאות השם מארץ מצרים". כך גם בגאולה העתידה, ההדגשה היא על אחדות מלאה של "כלל־ישראל" – "קהל גדול ישובו הנה"; "אין ישראל נגאלין עד שיהיו כולן אגודה אחת".

(ממכתב י"א בניסן תשמ"ב)

חירות משיעבוד רוחני

יציאת מצרים היא לא רק חירות משיעבוד גשמי, אלא גם היציאה משיעבוד הגוף והנפש הבהמית. יציאה זו צריכה להיות תמידית, שכן בכל יום בא הקץ, והוא שעת־כושר מיוחדת ליציאה זו. בזמננו עדים אנו לשעת־כושר נדירה – נוצרה תנועה רחבה של שיבה אל המקורות, ובנים שהתרחקו מחפשים את הדרך בחזרה (כאשר לא־אחת הגוי הוא ש'מגרש' את היהודי מ'טומאת מצרים' המודרנית). חוגים אלה רוצים לשמוע את האמת כמות שהיא, בלי פשרות. הניסיון לימד כי הנוער מושפע ביותר מיהדות אמיתית, של תורה ומצוותיה. יש לנצל שעת־כושר זו במילואה.

(ממכתב י"א בניסן תשכ"ג)

להשתחרר מכל המצרים

בני־ישראל נעשו לעם בתנאים קשים ביותר, כאשר נזקקו לאמונה במידה הגדולה ביותר. בפועל, בתוך זמן קצר נתגשמה תקוותם והוכחה אמונתם. כמה גדולה אמונה זו, שהניעה עם שלם, עם זקניו, נשיו וטפיו, לעזוב מדינה מפותחת ביותר (במושגי אותה תקופה) ולצאת למדבר, "מקום נחש, שרף ועקרב". בכל דור ובכל יום חייב אדם 'לחיות' מחדש את יציאת מצרים. על־ידי אמונה חזקה בהקב"ה, המוציא אותנו מארץ מצרים, אפשר להשתחרר מכל מיצר וגבול, מבית ומבחוץ.

(לקוטי שיחות כרך ז, עמ' 248)

הגדה של פסח

"ויוציאנו ה' אלוקינו משם ביד חזקה"

"ויוציאנו ה' אלוקינו" – הגאולה באה מצד הקב"ה, אבל ישראל מצד עצמם לא היו ראויים לכך. שכן בהיותם במצרים היו שקועים במ"ט שערי טומאה, כך ש"הרע שבנפשות ישראל עדיין היה בתוקפו".
"ביד חזקה" – נגד מידת הדין, שטענה שאין ישראל ראויים להגאל.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 82)

"ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים"

המפרשים הקשו: והרי הובטחה הגאולה בסוף ארבע מאות שנה? יש לומר: "אילו לא הוציא הקב"ה", כלומר, אילו לא היתה הגאולה מצד גילוי מלמעלה, אלא רק מצד עבודת בני ישראל, ייתכן שלאחרי היציאה היו מחליטים לחזור למצרים, באומרים "אהבתי את אדוני... לא אצא חופשי" (והרי אפילו לאחרי שהקב"ה הוציאם רצו לשוב מצרימה), ועד היום הזה היינו משועבדים לפרעה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 82)

"וכל המרבה לספר ביציאת מצרים"

גם מי שמדבר על פרטים שוליים של יציאת מצרים, כגון איזה בגדים לבשו יוצאי מצרים – הרי הוא ככלל "המרבה לספר ביציאת מצרים".

(ספר השיחות תרצ"ו, עמ' 262)

"הרי זה משובח"

"זה" – רומז לעולם הקדושה, ככתוב "הנה אלוקינו זה". מי שמרבה לספר ביציאת מצרים, ה"זה" שלו (דהיינו, צד הקדושה שלו) – משובח.

(ספר השיחות תרצ"ו, עמ' 225)

"והיו מספרים ביציאת מצרים"

אותם חכמי ישראל האירו אור ("מספרים" מלשון ספירות ובהירות) כדי לצאת מהמְצָרִים והמגבלות של הטבע.

(ספר השיחות תרצ"ו, עמ' 262)

"כל אותו הלילה"

חסיד אחד הקשה: מדוע נאמר "אותו" ולא "אותה"? ותירץ, שאצלם היה 'לילה' בבחינת זכר, בחינת משפיע. 'לילה' רומז לגלות, והם ראו בגלות את המתקנות של גילוי המשיח.

כחזרו על הקושיה והתירוץ לפני כ"ק אדמו"ר הרש"ב, אמר על כך: הקושיה אינה קושיה, שכן 'לילה' הוא לשון זכר, אבל התירוץ – שבמירות הגלות מרגישים את נועם הגאולה – יש בו טוב־טעם עמוק.

(ספר השיחות תש"ג עמ' 71)

"עד שבאו תלמידיהם ואמרו, רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית"

עלידי הסיפור ביציאת מצרים האירו התנאים את חשכת הלילה (מספרים מלשון אבן ספיר), עד שהרגישו התלמידים באור זה, כאמרם "הגיע זמן קריאת שמע של שחרית". ונשאלת השאלה: אם הצליחו התנאים הללו להאיר אור לתלמידיהם, ודאי שאצלם היה אור, ומדוע הוזקקו להודעת התלמידים?

אלא האור שהמשיכו התנאים הספיק לתלמידיהם; לפי ערכם ומדרגתם אכן נהיה 'אור'. לעומת זאת, לגבי התנאים עצמם – לא היה זה מספיק אור; הם היו עדיין עסוקים ביציאה מהמַצְרִים והמגבלות. באו התלמידים ואמרו: רבותינו, נכון אמנם כי מצד דרגתכם הנעלית עדיין אווזים אתם באמצע יציאת מצרים, אבל את החושך שלנו כבר הצלחתם להאיר, ואם כן יכולים גם אתם לקרוא "קריאת שמע של שחרית".

הווי אומר: מי שמסייע לזולתו לצאת מה'מצרים' שלו – זוכה ויוצא אף מה'מצרים' שלו עצמו.

(לקוטי שיחות, כרך ב, עמ' 540)

"הרי אני כבן שבעים שנה"

כתוב בסידור האריז"ל, שרבי אלעזר בן עזריה היה גלגול של שמואל הנביא, שחי נ"ב שנה, ובצירוף שנותיו, שהיה אז בן י"ח, היה כבן שבעים שנה. הלקח המתבקש:

רוב הנשמות בדור שלנו כבר באו לעולם בגלגול קודם. לכן כשמזדמן לאדם עניין כלשהו בעבודת ה' שנדמה לו שהוא אינו מסוגל לבצעו, יש לדעת כי ניתן לגלות ולצרף אף את הטוב מגלגול קודם, והדבר מסייע בביצוע המשימה.

אך רק הטוב של הגלגול הקודם מצטרף, לא הרע. שכן טוב הוא מציאות נצחית, ואילו רע איננו בגדר של מציאות כלל – אלא הוא העלם והסתר בלבד, ולכן עלידי תשובה או עונש (הממרק את החטא) מתבטל הרע ואינו עוד.

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 246)

"ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות"

עליאף גדולתו בתורה, לא התבייש רבי אלעזר בן עזריה לומר "לא זכיתי". 'זכיתי' משמע 'ביררתי' (זכיתי מלשון זיכוך). 'לא זכיתי' – לא ביררתי. רבי אלעזר ידע היכן הוא מצוי בעבודתו, כלומר מה כבר הצליח לברר ומה לא.

עובד השם צריך לדעת תמיד היכן הוא אווז בעבודתו. אסור לו להטעות את עצמו, לא ב'זכיתי' ולא ב'לא זכיתי'. שני הקווים צריכים להיות נהירים לו באופן יסודי.

לרבי אלעזר בן עזריה כאב מאוד ה'לא זכיתי', והוא הסביר לעצמו את הסיבה בכך ש"הרי אני כבן שבעים שנה", ולא בן שבעים ממש.

פירוש: השלמות של בירור שבע המידות היא כאשר כל מידה כלולה מעשר, שאז מספרן שבעים. מכיוון שאני (רבי אלעזר בן עזריה) רק "כבן שבעים" בלבד, ולא שבעים ממש, על-כן לא זכיתי לשלמות המידות.

(ספר השיחות תש"ג, עמ' 71)

במחיצת רבותינו נשיאינו

זריזות – בהתיישבות, ובלי להאריך

שנת תרמ"ט היתה שנה מעוברת, שאז יום הפסח ארוך יותר משנה פשוטה. זמן הקימה בערב פסח בליובאוויטש היה בשעה חמש, ובשנה מעוברת – בארבע לפנות בוקר. הנהגתו של כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב] בכל זמני השנה, בחול, שבת, ראש חודש ומועדים, היתה בסדר מסודר, בהגבלת זמן בדיוק, תמיד בשווה. בערב פסח כל מה שעשו היה בזריזות מיושבת, אלא שכל זה היה עד שהתחילו את אמירת ההגדה ב'סדר'. אחרי זה כבר לא מיהרו, אך גם לא האריכו. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב] נהג בסדר לספר סיפור מהוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, ברובא דרובא – סיפור שבו הוזכרו גם רבותינו הבעל-שם טוב, הרב המגיד ממזריטש ואבותינו רבותינו הקדושים נשיאי חב"ד לדורותיהם.

בעל הבית על הזמן

הוד כ"ק רבינו הזקן, קודם שנסע למעזריטש, נהג בערב פסח לקום לפנות בוקר, וכל היום מיהר מאוד כדי לאכול את האפיקומן לפני חצות. לאחר שהוד כ"ק רבינו הזקן הגיע למעזריטש, נהג גם לקום בערב פסח לפנות בוקר, אך לא למחר. המגיד ממזריטש, בשליחותו ובשמו הקדוש של מורנו הבעל-שם טוב, בירך את הוד כ"ק אדמו"ר הזקן, שיהיה בעל הבית על הזמן. להיות בעל הזמן – להיות מסוגל לשמור את הזמן ולהשתמש בו הכול בעתו, רק עבור הראוי, מה שנצרך בכלל ועניני עבודה בפרט – לבד זאת שבכך ממלאים את שליחות הנשמה וירידתה למטה על-פי הכוונה העליונה, הרי זה הופך את החיים למתוקים.

אחד – מי יודע

אחד חכם וכו' ואחד שאינו יודע לשאול – כולם דרגות באחד. אפילו ה'שאינו יודע לשאול', גם הוא דרגה באחד.

מי מעכב?

(אחר אמירת שפוך חמתך אמר [כ"ק אדמו"ר הרי"צ]:)
אליהו הנביא הרי הוא שליח להודיע ליהודים על ביאת המשיח. שאכן יבוא בגלוי ויאמר מתי משיח מגיע; הגלות כבר 'נמאסה' גם על הקב"ה וגם על היהודים. הקב"ה רוצה את הגאולה השלמה, ויהודים רוצים, אם-כן מי מעכב?...

לשנה הבאה בירושלים

כבר דובר פעם שבאמירה 'לשנה הבאה' אין הכוונה שצריך להמתין עד השנה הבאה; אלא הכוונה היא שמישהו יבוא מיד ויוביל את היהודים לארץ־ישראל מיד, ובשנה הבאה נהיה אז ממילא בירושלים.

גאולה על־פי טבע

אה! הקב"ה רוצה, יהודים רוצים, ומי מעכב? – אלא באמת, העיכוב האמיתי המפסיק הוא, [הצורך שיהיה] על־פי הטבע. לא בחיל ובכוח, אין הכוונה דווקא לחיל וכוח גשמי, אלא אפילו ברוחניות.

(ספר השיחות תש"ו־ה'שי"ת, תש"ח עמ' 199:200 – תורגם מאידיש)

מצה לחיילים

בעת מלחמת רוסיה־יפן, בשנים תרס"ד־תרס"ה, עסק הרבי הרש"ב בשילוח מצה לחיילים היהודים בחזית. הוא נפגש אז בפריז עם הברון גינזבורג, וביקש ממנו להשתדל להשיג רישיון ממשלתי בעבור משלוח המצות.

ענה הברון: הרי יש ליהודים עצה – פסח שני...

ענה הרבי: בחזית אין ברונים. החיילים הם יהודים פשוטים שאינם יודעים חכמות. הם זקוקים למצה לפסח.

בסופו של דבר הסכימה הממשלה לרעיון ואף עזרה וסייעה בזה.

בעת עריכת הסדר קיבל הרבי מברק מפטרבורג, ובו נאמר שהכול התנהל כשורה ושהמצות הגיעו ליעדן.

קם הרבי מלוא קומתו ואמר: תודה לאֵל.

(ספר השיחות תש"ב עמ' 89)

וכלים מכלים שונים

אצל הבעל־שם־טוב היו קונים לכבוד חג הפסח כלים חדשים רבים, ביניהם כוסות רבים. לכוסות היו קוראים בשמות תורניים, כגון "כוס של רביעית" וכדומה.

הבעל־שם־טוב היה מסתכל לתוך הכלים והיה אומר: כלי זה יועמד על השולחן וכלי זה לא יעמידו. הוא לא היה מסביר את טעם הדבר.

(ספר השיחות תש"ב עמ' 110)

התקבצו מלאכים זה אל זה

ב'יהי רצון' שאומרים לאחר תקיעת שופר נאמר: "שיעלו אלו המלאכים היוצאים מן השופר... ומן קשר"ק... לפני כיסא כבודך, וימליצו טוב בעדנו לכפר על כל חטאתינו".

אמר פעם על כך הרב הקדוש רבי לוי־יצחק מברדיטשוב:

אב חנון, אב רחום! אם המלאכים שיצאו מן השופר שתקע לוי־יצחק בן שרה, חלשים, יבואו נא המלאכים הקדושים והבריאים, שנבראו מעבודתם ויגיעתם של בני־ישראל לפני חג־הפסח, שהם "קרא־צען, שא־בען, רייבען, קשר'ן" (=לגרד, לקלף, לשפשף ולהכשיר) את הכלים לכבוד פסח לשם הידור מצווה.

(לקוטי דיבורים א עמ' 258)

הלכות ומנהגי חב"ד

הדלקת הנר: בהדלקה מברכים 'להדליק נר של שבת ושל יום טוב' ו'שהחינו'.

מנחה: אומרים 'הודו', כבכל ערב־שבת. אחרי מנחה, קודם השקיעה, קוראים 'סדר קרבן פסח'. בני הבית מכינים הכול על השולחן וסביבו (חוץ מסידור הקערה), כולל הצעת המושבים להסבה¹, בשעה שמתפללים ערבית בבית הכנסת. טוב להרבות בכלים נאים בליל־פסח, דרך חירות.

ליל הסדר

קבלת שבת: 'מזמור לדוד', פיוט 'לכה דודי' כולו. בחרוז 'בואי בשלום' אומרים 'גם בשמחה ובצהלה' (ואין אומרים 'ברינה'). כגוונא. ערבית של יום־טוב. אחר שמונה־עשרה – ויכולו (ואין אומרים ברכת 'מעין שבע'). הלל שלם בברכה תחילה וסוף [אם טעה הש"ץ והתחיל לברך על ההלל לפני 'ויכולו', יגמור את ההלל ואחר־כך יאמרו 'ויכולו'].

מצווה למהר להתחיל את הסדר, בשביל התינוקות שלא יישנו. * מי ששכח להכין חרוסת, יחתוך את הפירות לחתיכות גדולות. * מי ששכח להכין מי־מלח, יכין כמות קטנה ביותר, רק ככל הדרוש לטיבול, לעצמו. כשמגיעים הביתה, אומרים: 'שלום עליכם' ו'אשת חיל' – בלחש. אין לובשים קיטל ל'סדר', וכן אין מקפידים לאיזו מארבע רוחות השמים יהיה מקום מושבו. סידור הקערה:

הרבי היה מסדר את הקערה מעומד. בשעת סידור הקערה, לפני הנחת כל דבר בקערה, היה הרבי אומר את הכתוב בסידור בעניין זה, ואחר סידור הקערה אומר את כל סימני הסדר יחד, כפי שהם כתובים בהגדה. וכשמגיע זמנו של כל 'סימן', חוזר ואומר 'סימן' זה לפרטיו. כל האמירות האלה היו בלחש.

במשך כל זמן הסדר עמדה כוסו של הרבי כוס גדולה של כסף, לימין הקערה. [כמה ממנהגינו בקשר לזו, ביצה ושאר רכיבי הסדר, כבר פורטו ב'התקשרות' בגיליונות קודמים].

* צריך להניח קערה ממש תחת המצות, ונהגו להפסיק ביניהן במפה².

כופלים 'הודו לה' אחר כל אחד מהשלושה פסוקים: "יאמרו" נא... כי לעולם חסדו", וגם ביחיד. דהיינו: הש"ץ מקריא: "הודו..." והציבור [אבל לא הש"ץ] עונים בקול: "הודו", ואומרים בנחת "יאמר נא ישראל..."; הש"ץ מקריא: "יאמר נא ישראל...", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו...", ואומרים בנחת "יאמרו נא בית אהרון..."; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא בית אהרון...", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו...", ואומרים בנחת "יאמרו נא ראי ה'..."; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא ראי ה'...", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו...".

כופלים 'הודו לה' אחר כל אחד מהשלושה פסוקים: "יאמרו" נא... כי לעולם חסדו", וגם ביחיד. דהיינו: הש"ץ מקריא: "הודו..." והציבור [אבל לא הש"ץ] עונים בקול: "הודו", ואומרים בנחת "יאמר נא ישראל..."; הש"ץ מקריא: "יאמר נא ישראל...", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו...", ואומרים בנחת "יאמרו נא בית אהרון..."; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא בית אהרון...", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו...", ואומרים בנחת "יאמרו נא ראי ה'..."; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא ראי ה'...", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו...".

(1) רבותינו ישבו על כיסא בלי ידיות, שאף הוא לא הוצע בכרים וכסתות, אלא בצד שמאל הוצב כיסא נוסף, שעליו הונחו שתי כריות להסבה.

(2) הרבי השתמש במפת־בד, וקיפל אותה כדי שתפריד בין המצות.

* הרבי כתב בהגדה "אין מדקדקין שימזוג אחר", ובפועל אף לא הניח לאחרים למזוג לו.

* נוהגים לקדש מעומד, הן בפסח הן בשבת ויום-טוב. וגם השומעים עומדים.

* כוסו של הרבי גדולה ביותר. נוטלו בימינו, מוסרו לשמאלו, מעמידו, דרך הורדה מלמעלה למטה, על כף ידו הימנית כשהיא כפופה קצת כעין בית קיבול, ארבע אצבעותיו מוגבהות והאגודל מושכב על הצד. כשמניח הכוס בימינו אינה מוגבהת טפח, אחר-כך מגביה ידו עם הכוס מעט, אך לא ראו שהרבי הגביה את הכוס שלושה טפחים. בכל פעם שנוטל הכוס במשך הסדר, עושה כסדר הנזכר.

* כשמתחיל, ייתן עיניו בנרות (עדיף – הנרות שבירכו עליהם), ובשעת ברכת הגפן והקידוש – בכוס.

* אשה ובת שבירכו 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, גם אם מקדשות בעצמן, לא יברכה עתה.

* כל אחת ואחת מארבע הכוסות ששותים בפסח – שותים את כולה ובבת-אחת.

* אצל רבותינו לא ניגנו 'ניגונים' בשעת הסדר, לא בשעת האמירה (כמו 'והיא שעמדה') ולא בשעת הסעודה. ובכל זאת, כשהיו צריכים להמתין זמן מה [וכן לדידן 'כדי שלא יישנו התינוקות'] שרים משירי ההגדה, כגון 'ממצרים גאלתנו', 'על אחת כמה וכמה' וכדומה.

'ורחץ'

הרבי קרא לפני נטילה זו גם את האמור בסידור על 'כרפס' (כדי שלא להפסיק אחרי הנטילה). לפרטי מנהגנו בנטילה, ראה להלן בסימן 'רחצה'. כל³ בני הבית נוטלים את ידיהם, ובלי ברכה.

'כרפס'

שיעורו: פחות מ-17 גרם. מטבילים ואחר-כך מברכים, כדי לתכוף הברכה לאכילה ככל האפשר. ומכוונים להוציא גם את המרור ואת הכורך. נוהגים לאוכלו שלא בהסיבה. לאחר מכן אין מחזירים את הנותר ממנו לקערה (ואף אם נשאר, מסירים אותו).

* בסידור רבנו הזקן איתא שמסדרים [קודם] הישראל, ועליו הלוי, ועליו הכהן.

* המינים מונחים על המצות המכוסות, ולא בתוך קעריות נפרדות. מייבשים את המרור במפיות, למניעת חשש 'שרויה'.

* כל המינים הנאכלים בליל הסדר נלקחים מעל הקערה עצמה, ולא כנוהגים להשאירם על הקערה ולאכול מהמונח על השולחן. רק ה'זרוע' נותר לבסוף על הקערה.

* הרבי דקדק שלא לשבור את קליפת הביצה, אף שקשה להעמידה על מקומה כמות שהיא.

* הרבי היה מודד ארבע כפות גדולות מלאות 'חריין' טחון, סוחט אותן היטב בידו, ומכין ממנו עיגול קרוב לגודל ביצה. אחר-כך עוטף זאת מכל צד בעלי חסה (שניים גדולים או שלושה קטנים), ובנוסף לכך הניח בפנים חתיכת 'חריין' שאינה מפוררת.

* ל'כרפס' שעל הקערה נוטלים חתיכה גדולה של בצל (ולפעמים לקח הרבי בצל שלם) עם קליפתו, ואוכלים רק מקצתו (הרבי נוטל בסכין מחלקו הפנימי).

* מקפידים שתהא 'קערה' לכל בן-מצוות.

* אדמו"ר מהר"ש היה מחלק כרפס ומרור משלו לנשים, גם לקרובות משפחה שהיו סועדות עמם, אך לא כזית מצה.

* בנים ובנות קטנים חייבים במצוות הסדר לפי הבנתם (שזהו גדר 'הגיעו לחינוך') בכל אחת מהכוסות בנפרד, ולכן יש להכין עבור כל אחד מהם כוסות המכילים רביעית. אין רגילים לחנך קטנים לפני גיל מצוות בהסיבה.

* יש להכין כלי שבור, כדי לטפוף לתוכו. ודי שבירה כלשהי (וי"א שניתן להשתמש בכלי חד-פעמי, או בסוג כלי שאינו בשימוש בפסח).

'קדש'

* אומרים 'מזמור לדוד', 'דא היא סעודתא' – בלחש, ובקול – 'אתקינו' דיום-טוב, וקידוש. מתחילים מ"יום השישי".

* מנהגנו בקידוש ובכל כוס של ברכה, למזוג עד שישפך מעט החוצה (כבהדלה), וגם בליל הסדר יש לנהוג כך.

3) כשערך הרבי את הסדר בדירת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, לא נוטל ידיו עלידי אחר ואף לא הביאו אליו את המים, אלא קם ממקומו ונטל ידיו במטבח הסמוך, וכן בנטילת 'רחצה'.

המפה היתה עשויה מבד פשוט, ללא ציורים או רקמה.

הרבי הטבילו ג' פעמים במי מלח.
'יחץ'

חוצים את המצה כשהיא בתוך המפה, מכוסה. שוברים אותה לשני חלקים: האחד גדול והשני קטן ממנו. את החלק הגדול מניחים לאפיקומן, ואת הקטן מניחים במקומו, בין שתי המצות. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ומהוריי"צ נ"ע היו שוברים את האפיקומן לחמש חתיכות. פעם נודמן שנשבר לשש חתיכות, והניח האדמו"ר אחת הצידה.

מצפינים את האפיקומן בין שני כרים, ולא תחתיהם. "אין נוהגים בחטיפת [גניבת] האפיקומן בבית הרב".

'מגיד'
"בבית הרב אין מגביהים הקערה, ורק מגלים מקצת המצות".

הרבי היה נוהג לגלות מקצתן של כל ג' המצות, גם הפרוסה, ויש אומרים שהיה מסבבה, שיהיה הצד השלם מגולה כלפי חוץ.

"איתא בכתבי האריז"ל שצריך לומר את ההגדה בקול רם ובשמחה. ויש לומר שלכן היה כ"ק מו"ח אדמו"ר נוהג לומר את ההגדה בקול רם, ובזמנים שלא יכול היה לומר בעצמו בקול רם, זאת אומרת שנראה לאחר בחושי הגשמיים שאינו אומר בקול רם, היה באותם זמנים דורש מאחרים שיאמרו הם בקול רם".

"הניגון של אמירת ההגדה מקובל [=במסורת], וכך היו מנגנים גם אצל אדמו"ר הזקן".
אדמו"ר מהר"ש היה חפץ שכל אחד מהמסובים יאמר את ההגדה בקול.

הניקוד: "הא לחמא עניא" (אף-על-פי שהכוונה היא כאילו אומרים בקמץ, היינו 'זה', ולא 'הנה').
אומרים זאת פעם אחת, ובישיבה⁴.

"לשנה הבאה בארעא דישראל" - מטעימים ב'מלעיל' (לשון עבר), ואילו "לשנה הבאה בני חורין" - מטעימים ב'מלרע' (לשון עתיד).

* אחרי 'הא לחמא' מסלקים הקערה עם המצות לצד אחר (הרבי רק הסיטה קמעה), מכוסות.

* אין צריך לשטוף ולהדיח את הכוס לפני

(4) בכלל, לא היסב הרבי או עמד בשעת אמירת ההגדה, חוץ מעמידתו בקידוש.

המזיגה, שהרי שטפה והדיחיה קודם הקידוש.
'מה נשתנה'

אם אין לו בן, הבת שואלת, ואם אין ילדים בבית, אשתו שואלת, ואם אין לו אשה, הוא שואל את עצמו⁵.

שואלים בשפה המדוברת (בבית רבינו - אידיש⁶), וגם המדברים בלשון-הקודש מפרטים ומפרשים את השאלות על-פי המפורט בביאורי הרבי להגדה.

לאחר אמירת 'מה נשתנה' על-ידי השואל, חוזרים ואומרים זאת בלחש.

גם מי שאין לו אב, מקדים: 'אבא, אשאל אותך ארבע קושיות'.

לפני 'והיא שעמדה' מכסים את המצות ורק אחר-כך מגביהים את הכוס.
'והיא שעמדה' - בישיבה.

הרבי לא היה מניח את הכוס מידי, עד שמקריא ההגדה סיים את הפסקה בקול רם.
שפיכת יין מהכוס:

נוהגים לשפוך יין מהכוס: שלוש פעמים באמירת 'דם, ואש, ותימרות-עשן'; עשר פעמים בכל אחת מן המכות; ושלוש פעמים נוספות באמירת הסימנים 'דצ"ך, עד"ש, באח"ב".

אין מטיפים יין על-ידי אצבע, אלא שופכים באמצעות הכוס עצמה.

בבית הרב נזהרים שלא לשפוך את היין לכלי התחתון כשהוא על השולחן, אלא כשהוא על הרצפה. וכן אין מעבירים מעל השולחן את הכלי עם היין השפוך.

מילוי הכוס מחדש: הרבי ממלאה עד שנשפכת על גדותיה (כמו לקידוש), וממלאה שוב ושוב - ג' פעמים.

(5) אצל אדה"ז ואדמו"ר ה'צמח צדק' היו כל הילדים (אצל הצ"צ - גם הנכדים) שואלים, החל מהקטן שבבנים (ואחרי הבנים - הנכדים, ואצל אדמו"ר מהוריי"צ, אחרי הנכד - ציווה לילד אורח קטן יותר לשאול). מאידך, אדמו"ר מוהר"ש חילק את בניו בין שני הסדרים. כשערך הרבי את הסדר בבית אדמו"ר מהוריי"צ, לא היה מישהו ששאל, וכולם היו אומרים מה נשתנה. הרבי היה מתחיל לומר, בשקט, ואחריה היו מתחילים כולם.

(6) התרגום המלא לאידיש - בס' שבח המועדים, מהדורת תשנ"ג עמ' 207, ובהגדת 'היכל מנחם' עמ' 20.

'דיינן'

אין מפסיקים באמירת הארבעה עשר 'דיינן'. כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ לא היה אומר ביאורים באמצע ה'דיינן', אלא לפני תחילתם או לאחריו סיומם.

"רבן גמליאל..."

* במילים "מצה ומרור" הביט הרבי באלו שבקערה.

* באמירת 'פסח שהיו' לא הביט אדמו"ר מוהרי"צ על הזרוע.

* 'מצה זו' - מנהג בית הרב לאחוז המצות, השנייה והשלישית עלידי המפה שעליהן, עד "על שום" השני.

* 'מרור זה' - מנהג בית הרב להניח (שתי) הידיים על המרור והכורך - עד "על שום" השני.

* לפני 'לפיכך' מכסים את המצות ואחר-כך מגביהים את הכוס. אוחזים את הכוס עד "ונאמר לפניו הללויה", ומעמידים אותה על השולחן, לאמירת שני פרקי ה'הלל' הראשונים, וחוזרים ומגביהים אותה לברכת "אשר גאלנו".

* אין מברכים על ה'הלל' שבסדר. וקוראים אותו מיושב, דרך חירות.

* לפני 'רחצה' אמר הרבי בפיו בלחש את כל הדינים שבסידור, מ'רחצה' עד 'כורך'.

* נטילת ידיים. מנהגנו: בודקים תחילה ומוודאים את נקיות הידיים. לוקחים את הכלי ביד ימין ומושיטים אותו ליד שמאל. נזהרים מרטיבות בידיים. מנהגנו לאחוז את הכלי במגבת⁷, ומנהג זה פשט בימינו גם בין נשי ובנות חב"ד. "נטילת ידיים לסעודה ג' פעמים רצופות... ומניח משפיכה הג' מעט מים בכף יד השמאלית, ובוה משפשף שתי ידיו". בסיום הברכה ולפני הניגוב משפשפים יפה את הידיים זו בזו. אחרי תחילת השפשוף מתחילים את הברכה, וממשיכים בעת השפשוף, ואחר-כך מנגבים אותן היטב.

'מוציא מצה'

* כל בני הבית חייבים במצוות אלו. ידי חובה 'לחם משנה' יוצאים על-ידי ראש המשפחה, אך כל אחד ואחד מברך לעצמו.

* 'ויקח המצות כסדר שהניחם, הפרוסה בין

שתי השלימות, ויאחזם בידו ויברך 'המוציא'. "ולא יבצע מהן, אלא יניח המצה השלישית להישמט מידו. ויברך על הפרוסה עם העליונה טרם ישברם, ברכה זו. ויכוון לפטור גם-כן אכילת הכריכה שממצה השלישית, וגם אכילת האפיקומן לפטור בברכה זו - 'על אכילת מצה'".

* הרבי היה מברך את כל הברכות הללו מיושב. נוטל בשתי ידיו את שלוש המצות, כשאצבעותיו מפרידות בין מצה למצה, ומברך המוציא. אחר-כך מניח למצה התחתונה להישמט מידו, ומברך על אכילת מצה ושובר מהן - בהיותן מכוסות - לפרוסות קטנות כדי צורכו. מסדרן זו על גבי זו ואוכלן יחד בשתי ידיו. אינו מכניסן לפיו בבת-אחת. ניכר שאינו בולע ה'זיתים' בשלמותם.

* שיעור כזית: המקובל הוא, ששיעור 'כזית' במצה הוא 29 גרם, כולל 2 גרם להנותר בין השיניים - כשליש מצת-יד. יש מקום לומר⁸, שהואיל ושיעור ה'כזית' הוא מידת נפח, הרי 29 סמ"ק במצת-יד (ללא דחיסה, לפי מדידה מדוייקת) אינם יותר מ-9 גרם (כעשירית מצת-יד). במקום הצורך יש לסמוך על זה, ובוודאי ב'זיתים' שמדרבנן שאחרי הכזית הראשון.

* חלוקת המצה לבני הבית מיד אחר הברכה אינה מהווה 'הפסק'. ועדיף להכין בשקיות ולחלק קודם הנטילה שני 'כזיתים' לכל אחד ואחת מבני הבית, ולאחר ברכות בעל-הבית ייקחו מעצמם קצת מהמצה העליונה, בתור השתתפות ב'לחם משנה', ויברכו ויאכלו כל אחד לעצמו.

* מסיימים אכילת כל 'כזית' (גם במרור ובכורך) לכתחילה עד 4 דקות, כפי משך השיעור הקצר של 'כדי אכילת פרס'.

'מרור'

* מרככים מקצת מהחרוסת שעל הקערה בין שבתוך הכלי שתחת לכוס. טובלים מקצת המרור בחרוסת. מנערים את החרוסת, שלא יתבטל טעם המרירות. ואז מברכים "על אכילת מרור", ומכוונים לפטור בזה גם את המרור שב'כורך', ואוכלים שלא בהסיבה. לועסים היטב כדי להרגיש את טעם המרירות.

* החסה וה'חריין' מצטרפים יחד ל'כזית' מרור.

(8) ראה מש"כ בקובץ גדיל-תורה נ.י. חוברת סה ס' סד. ובכ"מ.

(7) הרבי נהג כך גם לשפיכה הראשונה.

הרבי מזג כוס של אליהו תמיד קודם ברכת המזון, ואחריו מזג לו כוס שלישי.

הרבי השתמש בכוס זכוכית לכוסו של אליהו, ובדקה תחילה בשוליה אם היא חלקה בלא פגם. מקריא ההגדה הוא המזמן.

* כל אחד מהמסובים אוחו בידו את הכוס עד אחרי 'בונה ירושלים'.

שפוך חמתך: אחר שתיית כוס שלישי מוזגים כוס רביעי, והולכים (השנה, כמוכן, בלי נרות) לפתוח את כל הדלתות שבין מקום עריכת הסדר לבין רשות הרבים. אומרים "שפוך חמתך" בישיבה ואין צריך לעמוד. כל המסובים אומרים זאת במקומם, ורק השלוחים אומרים אותו אצל הדלת. שעת פתיחת הדלת היא עת רצון רבתי, ויש לבקש בה (במחשבה) על עניינים רוחניים.

'הלל'. 'נרצה'

כשהשלוחים חוזרים, מתחילים "לא לנו".

גם אורחים שאינם מסובים לסדר, עונים 'הודו' כסדר הנהוג בבית הכנסת בעת אמירת הלל.

"הודו. כי לעולם חסדו": מכוונים באותיות שם הוי"ה כנדפס בסידור.

לשנה הבאה: שלא כב'הא לחמא עניא' (ראה שם), כאן אין מדקדקים בהטעמה מלעיל-מלרע. כי העיקר שיתחיל העניין מיד, וממילא יהיה 'לשנה הבאה בירושלים'.

* מנהג בית הרב: אחר אמירת "לשנה הבאה בירושלים", האדמו"ר מחזיר ושופך היין מכוסו של אליהו לבקבוק, וכל המסובים מנגנים בשעה זו הניגון "אלי אתה ואודך" – מעשרת הניגונים של רבנו הזקן.

* בבית הרב אין נוהגים לומר פזמונים (המובאים בשאר סידורים והגדות של פסח).

* אין אומרים "חסל סידור פסח".

* משנת תשי"א עד תש"ל ועד בכלל הרבי היה נוהג להתוועד לאחר הסדר (כמובן – בלי 'לחיים') בבית הכנסת.

סדר כללי – לעולים ולציבור הרחב

* ממכתב הרבי: "נהניתי ממה שכתב אודות עריכת הסדרים בבית הכנסת, ושלכל קערה היתה מצה שמורה".

קריאת שמע שעל המיטה: נוהגים לקרות לפני

* הרבי נהג לאכול גם חלק מראש התמכא, לא טחון. אכל שיעור גדול במיוחד. אך הזהיר בשם אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, שאין יוצאים ידי חובה במרור שאין יכולים לסובלו מרוב חריפותו.

* לפי ס' 'שיעורי תורה' – שיעור כזית מרור 19 גרם. אולם אם אוכלים קלח (שהוא כבד יותר), דרוש להוסיף עוד 2 גרם, וכן עבור מה שנשאר דבוק בין השיניים.

הרבי לקח כשיעור ביצה של ימינו. את קלחי החסה לא אכל.

'כורך'

לוקחים כזית מהמצה התחונה וכזית מרור משני הסוגים. מניחים מעט חרוסת יבשה על המרור, ומנערים אותה מיד אחר-כך (הרבי מרח חרוסת – אולי כשנפלה החרוסת שטבל בה מהתמכא – על התמכא ולא על העלים. בסוף ה'כורך' היה טובל את חתיכת התמכא השלמה בחרוסת, ואוכלה עטופה בעלי החסה – ולא ניער). כורכים אותם יחד, אומרים "כן עשה הילל..." ואוכלים ביחד ובהסיבה.

'שולחן עורך'

* אוכלים שלא בהסיבה.

* מתחילים באכילת הביצה שעל הקערה. הרבי לא בדק ולא פתח כלל את הביצה לפני אכילתה. טבל אותה תחילה ג' פעמים במימלח. במשך הסעודה טובל את המצה ג' פעמים במלח ואוכלה. * אין נוהגים לומר 'לחיים', שלא ייראה כמוסיף על הכוסות.

* הרבי שתה מכוסו במשך הסעודה, ולפני מזיגת כוס שלישי מסרה לשוטפה.

'צפון'

לפני אכילת האפיקומן יש לשתות באופן שלא יבוא לידי צימאון אחר כך.

בסוף הסעודה מוציאים את האפיקומן, מחלקים לכל אחד ואחת כזית. טוב לאכול שני 'כזיתים', אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עמו. יש לאכול את כולו במקום אחד. אוכלים בהסיבה, ויש לסיימו קודם חצות (12:44 במרכז הארץ).

'ברך'

* למים אמצעיים ואחרונים – בכל שבעת ימי הפסח – אין להעביר האצבעות על השפתיים.

השינה רק את פרשת 'שמע' וברכת 'המפיל'.

יום ראשון

ט"ז בניסן, א' דחול-המועד

תפילת שחרית:

הלל שלם, קדיש תתקבל. שיר של יום, קדיש יתום. הוצאת שני ספרי-תורה. אין אומרים שלוש עשרה מידות, אלא כבכל שבת - בריך שמיה וכו'. בספר-התורה הראשון קוראים לשבעה עולים בפרשת בא, "משכו וקחו". מניחים את הספר השני על הבימה ואומרים חצי קדיש. הגבהה וגלילה. בספר-התורה השני קוראים למפטיר בפרשת פינחס "ובחדש הראשון". הגבהה וגלילה. הפטרה. יקום פורקן הראשון והשני. מי שבירך. אשרי. יהללו. חצי קדיש.

מוצאי שבת-קודש:
ערבית: בתפילה הראשונה של חול-המועד יש לזכור לומר ארבעה דברים אלו: א) מוריד הטל; ב) אתה חוננתנו; ג) ותן ברכה; ד) יעלה ויבוא. שכח אחד מהם, ונזכר אחר שסיים תפילתו:
א. אמר "משיב הרוח ומוריד הגשם" - יחזור לראש התפילה.
ב. שכח לומר "אתה חוננתנו" - לא יחזור (אלא אם צריך לעשות מלאכה לפני הבדלה יאמר אחרי שמונה-עשרה: "ברוך המבדיל בין קודש לחול").
ג. אמר 'ותן טל ומטר' - יחזור לראש התפילה.
ד. שכח 'יעלה ויבוא' - יחזור לראש התפילה.
קדיש תתקבל. אין אומרים 'זיהי נועם', 'אתה קדוש'.
לבשמים בהבדלה אין משתמשים ב'ציפורן'.
ויתן לך' אומרים בלחש.

טל: קודם מוסף מכריז השמש "מוריד הטל", ובתפילה זו מפסיקים לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם". (אמר 'מוריד הגשם', אם נזכר טרם שסיים ברכת 'מחיה המתים' - חוזר ל"אתה גיבור" [ולא מהני לומר מיד 'מוריד הטל']). נזכר אחר שאמר "ברוך אתה ה'", יסיים 'למדני חוקיך' ויתחיל "אתה גיבור". נזכר אחר-כך - חוזר לראש התפילה. נזכר כשהגיע זמן מנחה, מתפלל שתיים. אמר "משיב הרוח ומוריד הטל" אינו חוזר, והמסופק - עד שלושים יום, חוזר. שמע הכרזת 'מוריד הטל' קודם שהתפלל שחרית - אם אינו מתפלל במניין אחר - יאמר גם בשחרית 'מוריד הטל').

ספירת העומר⁹

מברכים וסופרים בעמידה, אחר צאת הכוכבים. ולכתחילה צריך לדעת את הספירה של הלילה בשעת הברכה. אחרי הספירה (והנוסח שלאחריה):
עלינו, קדיש יתום.
למנהגנו גם הנשים סופרות, ובברכה. השומע ספירת העומר מאחרים קודם שספר בעצמו, טוב שיכוון במפורש שאינו רוצה לצאת עתה ידי-חובה כלל.
מי שלא ספר בלילה, יספור ביום בלי ברכה, ובשאר הלילות יברך. ואם דילג פעם אחת, שלא ספר גם ביום - יספור בשאר הלילות בלי ברכה,

בחזרת הש"ץ - תפילת טל.
לאחר אמירת תהילים, לפני הקידוש, אומרים כבכל שבת 'ולקחת סולת', וש זכירות.
בקידוש: 'מזמור לדוד', 'אתקינו', 'ושמרו', 'אם תשיב', 'דא היא סעודתא', 'זכור', 'על-כן' - בלחש. ואחר-כך אומרים בקול: 'אלה מועדי', 'ובורא פרי הגפן'.

אכילת מצה: "צריכה להיות [על-פי חסידות] אכילת מצה גם בהשישה ימים, ויש בזה קצת מצווה".

שמחת יום-טוב: חייבים בה מדאורייתא, וחייבים לשתות רביעית יין בכל יום ביום-טוב וחול המועד (אם כי יוצאים ידי-חובה זו גם ביין הקידוש); ועם-כל-זה, כדברי הרמב"ם, "לא יימשך ביין".

9) לשלוחים הנמצאים בחו"ל, ובפרט ברוסיה ובמקומות שהיהודים (עמא דבר) אינם מבינים כלל בלשון הקודש: כיוון שהסופר ואינו מבין מה שאומר "אין זו ספירה כלל" (ש"ע אדה"ז סי' תפט ס"ט), חשוב ביותר - להכריז (בבית-הכנסת וכדומה) לפני הספירה בכל יום, שכעת אנו עומדים לספור את הימים שאנו עומדים בהם בין פסח לשבועות (כהכנה למתן תורה וכו'), ולאחר הספירה בתוך הסיזור בלה"ק, לומר ביחד עם כל הציבור את הספירה בשפת המקום (רוסית, אנגלית וכדומה) (הערת הרב לוי יצחק ש"י הלפרין).

בדבר חלוקת מ"ח דפי מסכת סוטה למ"ט ימי הספירה, הורה הרבי: "התחלת המסכת, דף ב', לומדים ביום ראשון של חול-המועד [בחו"ל], יום ב' דספירת העומר (ולא ביום שני של יום טוב שהוא יום ראשון דספירת העומר), וביום שני של חול המועד לומדים דף ג', וכן הלאה, עד לערב שבועות שבו לומדים דף מ"ט, סיום המסכת". והסביר זאת, שביום הראשון לומדים את דף השער' שכולל את שם המסכת, ומחליטים ללמוד ממחר ואילך דף ליום.

חול-המועד

בעניין שמחה בין - ראה לעיל יום א' דחג-הפסח.

לימוד תורה

"בקשר לקביעות של ימי חול-המועד פסח דשנה זו - שבאים בהמשך אחד שאין יום השבת מפסיק ביניהם. ישנה הוראה מיוחדת בעבודת ה' של כל אחד ואחד בימים אלה:.. נשאר על כל אחד ואחד הציווי המלא של "חייב לעסוק בתורה יומם ולילה ממש" (כמוכן, מלבד הזמנים המיוחדים לתפילה ולקיום מצוות 'ושמחת בחגך' שהיא מצות-עשה מן התורה גם בחול המועד, וכיוצא בזה).

"...ובהמשך למדובר על דבר "כיבוש" כל העולם כולו עלידי הוספה ויגיעה בלימוד התורה וביתר שאת וביתר עוז - מהראוי ונכון וטוב אשר בימי חול-המועד פסח יוסיף כל אחד ואחד בעסק התורה, הן בלימודו הוא והן בנוגע לזולת: להשתדל עם כל מי שיכול לפעול עליו, שגם הוא יוסיף אומץ בלימודו בימים אלו ובהתאם להנ"ל. ופשיטא שענין הנ"ל שייך במיוחד לתלמידי הישיבות, דגם בשאר הימים הרי "תורתם קבע" גם כמוכן כמות הזמן - עליהם מוטל חיוב מיוחד לנצל את כל ימי חול-המועד פסח הבא עלינו לטובה להוסיף בלימוד התורה ביתר שאת וביתר עז¹⁰⁰."

חינוך

בהוראת כ"ק רבותינו, אדמו"ר מוהרי"צ ונשיא דורנו¹¹, על המורים/ות לשמור קשר עם

ויכול לצאת ידי חובתו בשמיעה מאחרים. ובספק אם דילג יום - סופר בברכה.

המתפללים ערבית בעוד היום גדול וקוראים אחר-כך קריאת-שמע בזמנה, יספרו גם את ספירת העומר בזמנה. המתפללים ערבית וספירה בעוד היום גדול, יש לסדר שיספרו עוד פעם למחרת בעת תפילת שחרית, כמוכן בלא ברכה. רצוי להכריז את הספירה בכל בוקר מימי ספירת-העומר אחרי סיום תפילת שחרית בבית-הכנסת, כדי להזכיר ולהוציא ידי-חובתו את מי ששכח לספור.

כ"ק אדמו"ר מהור"צ היה נוהג לציין ולשרטט סימן בסידורו לאחר הספירה של כל לילה.

"לכאורה, אף שמברכים בכל לילה כי כל לילה היא מצווה בפני עצמה, ויש אומרים שגם אינן תלויות זו בזו - המצווה דכל לילה היא לא רק לספור ולדעת שהוא יום אחד וכו' לעומר, אלא גם לדעת (לכוון - כחלק מקיום המצווה, על-דרך הידיעה שזהו יום אחד וכו' לעומר) שזהו חלק (מספירת) שבעה שבועות".

המסופק באיזה יום לספירה עומד, וסופר מספק שתי ספירות, יכול לברך על ספירתו.

קטן שהגיע למצוות באמצע ימי הספירה, ממשיך ספירתו בברכה (אף שקודם היה 'תרי דרבנן' ועתה 'חד דרבנן', ואף לדעת הרמב"ם שספירת העומר בזמן הזה מן התורה). ואף גדולים, כשיבוא משיח צדקנו באמצע ימי הספירה (יש אומרים שהספירה אז תהיה דאורייתא, אף שלא הקרבנו את העומר, כספירה לקראת הקרבת שתי הלחם בחג השבועות), ימשיכו ויספרו מן התורה, כיוון שהספירה הקודמת גם היא מציאות של תורה ו'מצוותיה - אחשביה'.

רצוי שלא לחצות את קו התאריך בימי ספירת העומר (וכן הורה הרבי לשלוחיו לאוסטרליה וכו'), מאחר ולפי דעת הרבי, אדם ש'הרוויח' או 'הפסיד' יום עלידי מעבר מערבה או מזרחה מקו התאריך, ממשיך וסופר לפי הימים שלו ולא לפי ספירת כלל-ישראל או אנשי המקום, ואף חג-השבועות שלו נקבע ביום החמישים לספירת-הוא (אלא שלא יאמר אז 'זמן מתן תורתנו').

נוהגים ללמוד בימי הספירה מסכת סוטה - נוסף על השיעורים הקבועים - דף ליום.

10 לקוטי שיחות ח"ז עמ' 266.

11 אג"ק יב, עמ' שפ-שפב.

יום רביעי

י"ט בניסן, ד' דחול-המועד

בספר-התורה הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת תשא "ויאמר גו' פסל לך...", ובספר השני לרביעי כדאמול.

יום חמישי

כ' בניסן, ה' דחול-המועד

בספר-התורה הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת בהעלותך "וידבר גו' במדבר סיני...", ובספר השני לרביעי כדאמול.

* לפני שיוצאים מבית-הכנסת [ובכל מקום אפשרי], יש להודיע ולפרסם שחייבים לעשות היום 'עירוב תבשילין'¹², וכיצד עושים זאת.

היום, יום 'ביעור מעשרות'¹³. המצווה כוללת: (א) להפריש תרומות ומעשרות ו'חלה' מכל ה'טבל', או 'ספק טבל', שברשותנו, מגידולי השנים תשס"ט-תשע"א (אבל לא על ירקות שנלקטו אחרי ר"ה תשע"ב ופירות הקיץ החדשים - כגון שקד ושסק), כולל מצות וכל מה שנתחייב ב'חלה'. וכן על פירות 'רבעי' התלושים בזמן הביעור. אינו יכול להפריש בגלל הפסד וכדומה - יפקיר את הטבל שברשותו לפני החג. (ב) לתת את המופרש לכהן, ללוי ולעני, כל אחד כדינו. (ג) לאבד מעשר-שני ופירות רבעי, וכן את המטבעות שחיללו פירות אלו עליהן. להרבה פוסקים, ניתן לחלל את המטבעות על שלוש כפות סוכר (שהוא תמיד מחו"ל) ולשפוך אותה לכיור. מנויי קרנות המעשרות פטורים מסעיף זה, והמנויים שם על נתינה ללוי ו/או לעני פטורים גם מהסעיף הקודם. למעשה, אין אומרים את נוסח 'וידוי מעשר'.

התלמידים/ות בימי חול-המועד.

מותר (ומצווה) לפתוח בית-ספר, ואם יש צורך - גם לכתוב, כדי להעסיק את התלמידים שלא יסתובבו ויבלו את זמנם בחוצות בימי חול-המועד. שחרית: אין מניחים תפילין. אין אומרים 'מזמור התודה' (בכל ימי הפסח). יעלה ויבוא. חצי הלל, קדיש לתקבל. שיר של יום, קדיש יתום. מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת אמור 'שור או כשב' (ויקרא כב, כו - כג, מד. מיקום ההפסקות - כפי קריאת כהן, לוי, ישראל שבסידורנו ליום טוב, והישראל קורא עד גמירא), הגבהה וגלילה, ובשני יעלה רביעי בפרשת פינחס - 'הקרבתם'. חצי קדיש. הגבהה וגלילה. אשרי, ובא לציון גואל. יהללו. חצי קדיש. תפילת מוסף.

טוב לעשות בסעודה איזה דבר (דהיינו הוספה: באכילה, בניגון, ב'לחיים' או בכולם) זכר לסעודת אסתר שהייתה ביום זה, שבו נתלה המן.

חצי שעה לפני בין-השמשות מותר לטעום דבר-מה, אך אין להתחיל אפילו סעודה קטנה. עבר והתחיל בסעודה - אינו צריך להפסיק סעודתו, אבל אם התחיל בסעודה אחרי שהגיע זמן הספירה צריך להפסיק בצאת הכוכבים ולספור באמצע סעודתו.

יום שני

י"ז בניסן, ב' דחול-המועד

בספר התורה הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת בוא "וידבר גו' קדש לי...", ובספר השני לרביעי כדאמול.

יום שלישי

ח"י בניסן, ג' דחול-המועד

בספר-התורה הראשון קוראים לשלושה עולים בפרשת משפטים "אם כסף...", ובספר השני לרביעי כדאמול.

יום הולדת הגאון המקובל ר' לוי יצחק שניאורסון, אביו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ויום הכנסתו של כ"ק אדמו"ר בבריתו של אאע"ה.

12 ערוך-השולחן סי' תקכ"ז סי"ד.

13 בשו"ע אדה"ז סי"ס תל מביא שהעיקר כדעה זו (ורק לענין הפטרת שבת הגדול נתפשט המנהג כדעה שזמן הביעור הוא בערב פסח). פרטי הדינים דלהלן - ע"פ ס' 'משפטי ארץ - מעשרות' פ"כ"א.

עירוב תבשילין¹⁴:

נוטל פת שלמה¹⁵ בשיעור 'כביצה'¹⁶, עם תבשיל חשוב כגון בשר או דג בשיעור 'כזית'¹⁷, ויתן ביד אחר (לכתחילה – מזכים על־ידי אדם זר בן־מצוות, ולא על־ידי בנו או בתו, אפילו גדולים, אם הם אוכלים משלו¹⁸) לזכות על־ידו לכל הקהל, ואומר: "אני מזכה לכל מי שרוצה לזכות ולסמוך על עירוב זה". הזוכה מגביה את העירוב טפח מן המקום שהיה מונח עליו, אפילו אם הניחו על ידו המוגבהת באוויר, וחוזר ונוטל את העירוב מיד הזוכה, ומברך: "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על מצות עירוב". ואומר: "בדין..."¹⁹. מי שאינו מבין ארמית, צריך לומר בלשון שהוא מבין. תוכן העניין: "בעירוב הזה יהיה מותר לנו לאפות, ולבשל, ולהטמין חמין, ולהדליק נר, ולתקן,

ולעשות כל צרכינו מיום־טוב לשבת, לנו ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת".

שכח לעשות עירוב תבשילין, רשאי להניחו גם בין־השמשות. ואם הגיע צאת־הכוכבים, יעשה שאלת חכם.

אצל הרבי היה הסדר שהכינו 'קניידלך' בשביעי־של־פסח שחל בערב־שבת לאכילה באחרון־של־פסח שחל בשבת²⁰. פעם אחת, כשלא הכינו זאת, לא היה הרבי מרוצה מכך כלל.

הדלקת נרות: מברכות 'להדליק נר של יום־טוב', בלי 'שהחיינו'.

(20) וממה שהרבי אומר שגם בקביעות כשנה זו יעשו סעודת משיח באה"ק בשש"פ "ולהמשיך ולהוסיף באופן של כפליים לתושיה גם ביום השבת עצמו" (התועדויות תשמ"ח ח"ג עמ' 76, נעתק גם בלוח לשבוע הבעל"ט ע"י ציון 32) מוכח שלמרות שכבר יצא חגי־הפסח, עדיין ישנם כל העניינים הרוחניים אז. וא"כ ברור שגם האמור בשיחת ימים אחרונים דחה"פ (לקוטי שיחות חכ"ב עמ' 30) שיש סייעתא דשמיא שלא ייכשלו בחמץ, קיים גם כאן. ודלא כמי שהורה שצריך להכשיר לחה"פ הבעל"ט את הכלים שאכלו בהם שרויה בשבת זו (הערת הרב י"י שי הנדל, רב קהילת חב"ד מגדל העמק).

14) סידור אדה"ז ולוח כולל־חב"ד.

15) ראה שו"ע אדה"ז ס' תקכ"ז סכ"ה.

16) בנפח 54 סמ"ק, משקלו לערך 22 גרם.

17) בנפח (ומשקל) 27 סמ"ק.

18) שו"ע אדה"ז ס' תקכ"ז סי"ז וסי' שסו סי"ב־ג.

19) כנדרס בסידור תהלת ה' (הישן) עמ' 249.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעיהו ע"ה דייטש